

Deze factsheet presenteert de belangrijkste cijfergegevens van het voorbije decennium over de omvang van het gebruik van xtc en amfetamines in Vlaanderen en België.

We bespreken achtereenvolgens:

- het gebruik bij verschillende groepen;
- combigebruik;
- problematisch gebruik;
- ziekte- en sterftecijfers;
- de hulpvraag bij personen die xtc en amfetamines gebruiken;
- gegevens over verkeer;
- gegevens van politie en justitie;
- de beschikbaarheid en samenstelling van xtc en amfetamines;
- COVID-19.

Deze factsheet maakt deel uit van een reeks factsheets over verschillende producten. Het document '[achtergrond bij de factsheets](#)' geeft meer uitleg bij de gebruikte cijfers.

In deze factsheet staan heel wat cijfers uit 2020 en 2021, twee jaren waarin de impact van de coronapandemie groot was. We wijden aan het eind van de factsheet een hoofdstukje aan specifieke resultaten in coronatijden. Maar houd doorheen het hele document in het achterhoofd dat bepaalde veranderingen of evoluties in 2020 en 2021 het gevolg kunnen zijn van de sterk veranderde maatschappelijke context (o.a. lockdownperiodes, langdurige coronamaatregelen en de sluiting van het uitgaansleven, scholen, eventzalen, sportkantines e.a.).

Amfetamines zijn chemische stoffen met een sterk stimulerende werking. Speed is de straatnaam voor drugs die amfetamines bevatten. Speed wordt synthetisch aangemaakt in illegale labo's. Er zijn drie types van amfetamines: levo-amfetamine (de minst sterke variant), (dex)amfetamine en methamfetamine (de sterkste variant). In België bevat speed een combinatie van levo- en dexamfetamines. Methamfetamine komt in ons land weinig voor.

Speed komt meestal voor in poedervorm, maar soms ook in pilvorm. Methamfetamine komt meestal voor als poeder maar kan ook in grote kristallen brokjes voorkomen, vandaar de bijnaam crystal meth.

Speed geeft een enorm energiegevoel, zowel lichamelijk als mentaal. Het effect duurt vier tot acht uur.

Xtc is familie van de amfetamines en ook verwant met mescaline, een tripmiddel. De werkzame stof die in xtc zit, heet methyleen-dioxy-methamfetamine (MDMA). Het wordt verkocht als tabletten/pillen, door gebruikers vaak 'bollen' genoemd. MDMA komt ook voor als poeder dat dan meestal in een capsule wordt gedaan of in een sigarettenblaadje wordt gedraaid (dat heet een bommetje) en ingeslikt. Door gebruik van xtc ervaart men enerzijds opwekkende effecten en anderzijds treden er ook bewustzijnsveranderende of hallucinogene effecten op.

Gebruik

Algemene bevolking

In 2018 gebruikte 1,5% van de Vlamingen van 15 tot 64 jaar het afgelopen jaar xtc of amfetamines^a (2,5% bij mannen, 0,6% bij vrouwen). Ter vergelijking, 78% dronk het laatste jaar alcohol; 6% gebruikte cannabis. Gebruikers van xtc of amfetamines waren overwegend tussen 25 en 34 jaar.

Hoewel de gebruikpercentages in de algemene bevolking laag blijven, vertoonden ze een stijgende trend in het gebruik van xtc en amfetamines tussen 2013 en 2018.¹

Gemiddeld heeft 1,4% van de Europeanen van 15-34 jaar in de voorbije 12 maanden amfetamines gebruikt. In België ligt dat aandeel iets lager (0,8%). In de EU ligt het aandeel 15- tot 34-jarigen dat in de voorbije 12 maanden xtc gebruikte op 1,9%. Het aandeel in België ligt daar iets boven (2,5%). Op Frankrijk na kennen al onze grotere buurlanden een hoger aandeel voor beide producten. De verschillen met Nederland zijn het grootst.²

Gebruik van amfetamines en xtc tijdens de voorbije 12 maanden in de bevolking van 15-34 jaar, in België en de buurlanden (in %)

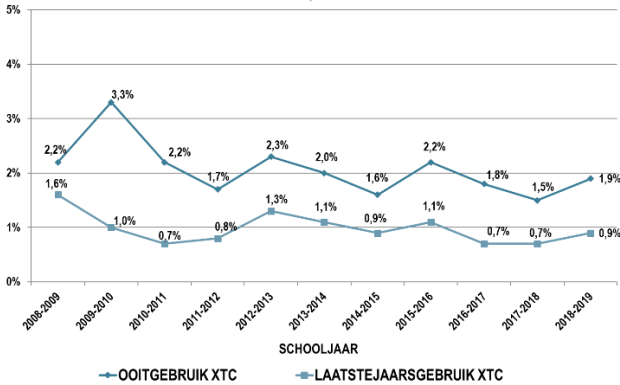
land	jaar	amfetamines	xtc
België	2018	0,8	2,5
Nederland	2019	4,1	8,5
Ver. Koninkrijk	2018	1,0	3,1
Duitsland	2018	2,9	2,8
Frankrijk	2017	0,6	1,3
EU		1,4	1,9

^a Dit cijfer geldt voor xtc en amfetamines samen.

Scholieren in het secundair onderwijs

Tijdens het schooljaar 2018-2019 zei 1,9% van de leerlingen in het secundair onderwijs dat ze ooit al eens xtc gebruikten. 0,8% gebruikte ooit amfetamines. In de loop van het jaar voor de bevraging werd xtc door 0,9% en amfetamines door 0,4% van de jongeren in het secundair onderwijs gebruikt. Ter vergelijking: 12% van de leerlingen gebruikte het laatste jaar cannabis. Regelmatig (wekelijks tot dagelijks) gebruik van xtc of amfetamines kwam nauwelijks voor.³

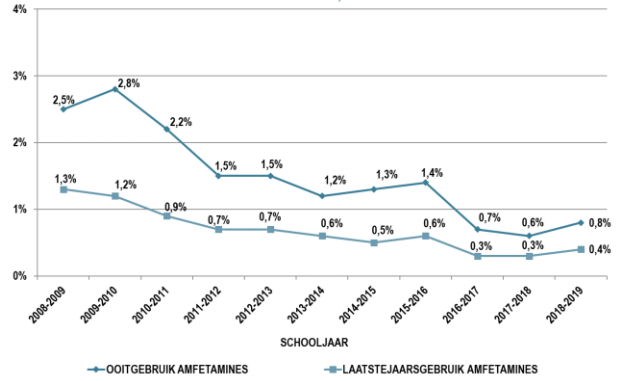
EVOLUTIE VAN HET GEBRUIK VAN XTC BIJ SCHOLIEREN IN HET VLAAMS SECUNDAIR ONDERWIJS, 2008-2009 TOT 2018-2019

Hoe ouder de leerlingen, hoe meer van hen 'ooit' en het jaar voor de bevraging andere illegale drugs dan cannabis hebben gebruikt. Dat gold ook voor xtc en amfetamines. In het schooljaar 2018-2019 kwam het gebruik van xtc of amfetamines in het laatste jaar bij de 12-14-jarigen quasi niet voor. Bij de 17-18-jarigen daarentegen gebruikte 2% het laatste jaar xtc en 0,9% amfetamines. Er waren iets meer jongens dan meisjes die ooit met xtc of amfetamines experimenteerden of deze middelen het laatste jaar gebruikten. De prevalentie van het ooit- en het laatstejaarsgebruik van xtc of amfetamines was het laagst in het ASO.

Tussen schooljaar 2008-2009 en 2018-2019 vertoonde het ooitgebruik van amfetamines een dalende trend, al lijkt die in de laatste drie schooljaren gestopt. Die dalende trend is er niet in het ooitgebruik van xtc. Op een uitschieter in het schooljaar 2009-2010 na, bleef het ooit gebruik van xtc rond de 2% schommelen. In het laatstejaars- en regelmatig gebruik van zowel xtc als amfetamines was er over die tien schooljaren heen een dalende trend vast te stellen, al geldt ook daar dat de drie laatste schooljaren eerder een status-quo vertonen.⁴

EVOLUTIE VAN HET GEBRUIK VAN AMFETAMINES BIJ SCHOLIEREN IN HET VLAAMS SECUNDAIR ONDERWIJS, 2008-2009 TOT 2018-2019

Studenten in het hoger onderwijs

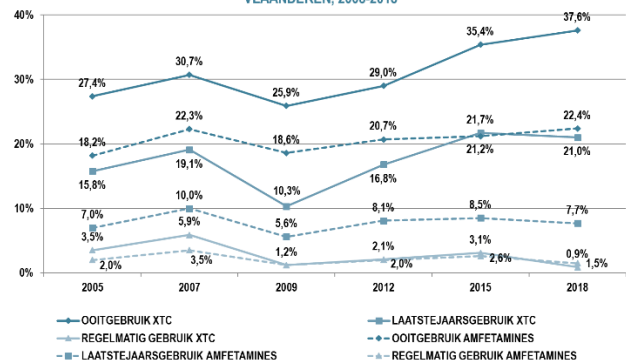
7% van de studenten in het hoger onderwijs in Vlaanderen gaf in een bevraging in 2017 aan dat ze in het voorbije jaar xtc gebruikt hebben. 3% gebruikte in het voorbije jaar amfetamines.⁵

Uitgaansleven

In het uitgaansleven waren cannabis, xtc en cocaïne de voornaamste illegale middelen die gebruikt werden. Amfetamines volgden op de vierde plaats. 38% van de uitgaanders^b in Vlaanderen zei in 2018 dat ze ooit xtc hebben gebruikt. 21% nam ooit al amfetamines. 22% nam het laatste jaar xtc, 8% amfetamines. Zowel xtc (22%) als amfetamines (6%) werden hoofdzakelijk occasioneel gebruikt. Sinds 2009 is er een stijgende trend in het ooit- en laatstejaarsgebruik van xtc waarneembaar. Maar het aandeel regelmatiggebruikers van xtc staat anno 2018 op een het laagste peil ooit.⁶

Xtc en amfetamines werden in 2012 veel meer tijdens het uitgaan gebruikt dan voor of na het uitgaan. Speed werd ook vaak voor het uitgaan gebruikt, iets wat voor xtc duidelijk minder het geval was. Xtc werd vooral in groep gebruikt, amfetamines in groep maar ook alleen. Na 2012 werd dit niet meer bevestigd.⁷

EVOLUTIE VAN HET GEBRUIK VAN XTC EN AMFETAMINES BIJ UITGAANDERS IN VLAANDEREN, 2008-2018

Personen die drugs gebruiken

Van de personen die in 2019 deelnamen aan de Belgische Global Drug Survey (GDS) zei 45% dat ze ooit MDMA hadden gebruikt en 36% dat ze ooit amfetamines gebruikten. 26% gebruikte het afgelopen jaar MDMA en 20% amfetamines. 8% van de respondenten gaf aan dat ze ooit methamfetamines hadden gebruikt en 3% deed dat het voorbije

^b De gemiddelde leeftijd van de uitgaanders is 25 jaar en zes maanden.

jaar. De GDS richt zich specifiek op middelen gebruikende respondenten^c. De resultaten van dit onderzoek zeggen dan ook enkel iets over personen die drugs gebruiken en niet over de algemene bevolking.⁸

Van de Belgische GDS-respondenten die in 2019 aangaven MDMA te gebruiken, gebruikte 64% in het voorgaande jaar op twee tot tien dagen MDMA, waarbij vijf gebruiksdagen per jaar MDMA-gebruik de mediaan was. Frequent gebruik (op 51 dagen of meer) kwam nagenoeg niet voor. 30% gebruikt gemiddeld één pil MDMA op een dag dat ze MDMA gebruiken.⁹

Gedetineerden

Uit onderzoek bij gedetineerden in Vlaanderen in 2015-2016 bleek dat 35% tijdens detentie drugs^d gebruikte. Over het type drugs zijn nog geen cijfers beschikbaar. 25% meldde een life-time diagnose van een middelengerelateerde stoornis en 26% was al behandeld voor alcohol- of drugproblemen.¹⁰

Combigebruik

In 2018 gaven 24% van de uitgaanders aan in het voorgaande jaar illegale drugs met alcohol te hebben gecombineerd, 15% gaf combigebruik van verschillende illegale drugs aan in het voorgaande jaar.¹¹

Bij uitgaanders die in 2012 zeiden verschillende middelen te combineren, werd de combinatie cannabis, alcohol en xtc genoemd door 8% en de combinatie xtc en alcohol door 5%.¹²

Problematisch gebruik

Er zijn zo goed als geen cijfers over het aantal mensen dat problemen ondervindt door gebruik van xtc of amfetamines.

Van de studenten uit het hoger onderwijs in Vlaanderen die het laatste jaar cocaïne, xtc of amfetamines gebruikten, had in 2013 34% een verhoogd risico op problemen^e door dit gebruik.¹³

Gezondheidsrisico's

Xtc-gebruik kan psychiatrische stoornissen uitlokken zoals angsten, depressie of psychosen. Andere mogelijke lichamelijke complicaties van xtc-gebruik zijn leverproblemen, cardiovasculaire problemen, cerebrovasculaire accidenten, watervergiftiging en hyperthermie met risico op overlijden.

Bij amfetaminegebruik stellen zich gelijkaardige lichamelijke risico's namelijk, hyperthermie, beroerte, hartritme stoornissen, hartaanval en hersenbloeding. Na het stopzetten van speedgebruik kan een amfetaminegerelateerde psychose optreden. Langetermijngebruik van speed leidt eveneens tot schade aan het gebit. Verder kunnen specifieke aandoeningen en infecties optreden als gevolg van injecteren of snuiven van amfetamines.

Bij overmatig xtc- of amfetaminegebruik en vooral door verschillende middelen te combineren kan een serotoninesyndroom optreden. Dit kenmerkt zich door verwardheid, zweten, diarree, verhoogde spierspanning, stuip trekkingen, bibberen.

Cijfers over de mate waarin deze aandoeningen bij gebruikers van xtc en amfetamines voorkomen, zijn er niet.

Het precieze aantal sterfgevallen door gebruik van xtc of amfetamines is niet bekend. In de periode 2008-2018 waren in het Vlaams gewest 598 personen, 464 mannen en 134 vrouwen, overleden als gevolg van het gebruik van illegale drugs. Bij drie mannen was die sterfte het direct gevolg van het gebruik van andere stimulantia dan cocaïne.¹⁴

Hulpvraag

Niet alle types hulpverlening registreren op een uniforme of overkoepelende manier hulpvragen die gelinkt zijn aan problemen door gebruik van xtc of amfetamines. Daarnaast kunnen dubbeltellingen voorkomen. Er zijn dus geen globale uitspraken mogelijk over hoeveel personen die xtc- of amfetamine gebruiken en in behandeling zijn in België.

Een stijging of daling in het aantal personen dat hulp zoekt omwille van druggebruik is niet zo eenvoudig te interpreteren. Het kan gaan om een toe- of afname van het aantal personen dat op een problematische wijze drugs gebruikt in de maatschappij. Evenzeer kan het wijzen op een verandering in het hulpaanbod, in de toegankelijkheid van de hulpverlening of in het verwijzingsbeleid. Er kunnen zich ook wijzigingen voorgedaan hebben in de manier van registreren.

De laatste jaren kan beroep worden gedaan op [online hulp](#).

In 2020 meldden zich 679 nieuwe mensen bij het zelfhulpprogramma, DASH^g van De Druglijn.¹⁵

De website drughulp^h werd in 2020 door 116.332 Vlamingen bezocht, wat bijna een verdrievoudiging is ten opzichte van 2013, het eerste jaar van drughulp.be. Tegenover 2019 telde 2020 20% meer unieke bezoekers. 234 personen schreven zich in voor een online begeleiding, een daling van 16% in vergelijking met 2019 (toen 280).¹⁶

De [zelftest](#) over xtc (n=1.455) van De Druglijn werd in 2020 meer ingevuld dan de zelftest over amfetamines (n=1.132). Bekeken op het totaal aantal ingevulde zelftests over alle middelen heen, is het aandeel dat de zelftesten over xtc invult (1,7%) quasi gelijk aan dat van

^c Deelnemers aan GDS 2017 waren hoofdzakelijk mannen, met een gemiddelde leeftijd van 25 jaar waarvan de meerderheid regelmatig uitging en het afgelopen jaar illegale drugs nam.

^d Onder gebruik van drugs wordt in dit onderzoek het gebruik van illegale drugs en het gebruik van niet voorgeschreven medicatie begrepen. De onderzoekers benoemen dit als volgt: 1) cannabis, hasj, 2) heroïne, 3) andere opiaten (zoals morfine, fentanyl) zonder voorschrift, 4) cocaïne, crack, 5) amfetaminen, speed, 6) ecstasy (xtc), MDMA, designerdrugs, 7) lsd, acid, 8) slaap- en kalmeermiddelen (benzodiazepinen) zonder

voorschrift, 9) methadon, Subutex (buprenorfine), Suboxone, zonder voorschrift; 10) steroïden, en 11) andere illegale drugs.

^e Dit is gemeten aan de hand van de 'Drug Abuse Screening Test' (DAST-10). In het document 'achtergrond bij de factsheets' wordt de DAST-10 verder toegelicht.

^f Het kan gaan om xtc, amfetamines maar ook cafeïne.

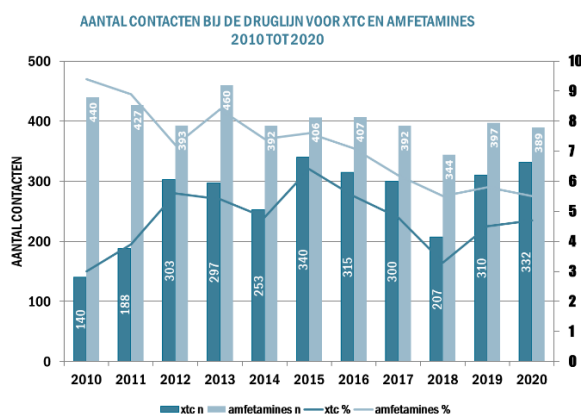
^g Afkorting van 'Drug and Alcohol Self Help'.

^h Het project 'Drughulp.be' is een gezamenlijk initiatief van CAD Limburg en Drughulp Kempen.

amfetamines (1,3%). Voor beide producten daalde het aantal ingevulde zelftests tussen 2019 en 2020 (-23% voor xtc en -16% voor amfetamines), waardoor ze min of meer terug op het niveau van 2018 uitkomen. De aan de testresultaten gekoppelde risicogradatie lag duidelijk hoger bij amfetamines dan bij xtc: aan 69% van alle zelftests over amfetamines werd een toenemende risico om in de problemen te komen toegeschreven terwijl dit bij xtc in 49% het geval was. 25% van de testresultaten voor amfetamines werd als hoog risicovol aanzien, voor xtc gold dat voor 8% van de testresultaten.¹⁷

In 2020 kwam in 6% (n=389) van de contacten van De Druglijn, waarin een specifiek middel ter sprake kwam, amfetamines aan bod. Het percentage vragen over amfetamines daalde van 9% in 2010 naar 6% in 2020.

Xtc werd iets minder besproken, namelijk in 5% (n=332) van de Druglijncontacten over een specifiek middel. Het percentage vragen over xtc steeg van 3% in 2010 naar 5% in 2020.¹⁸

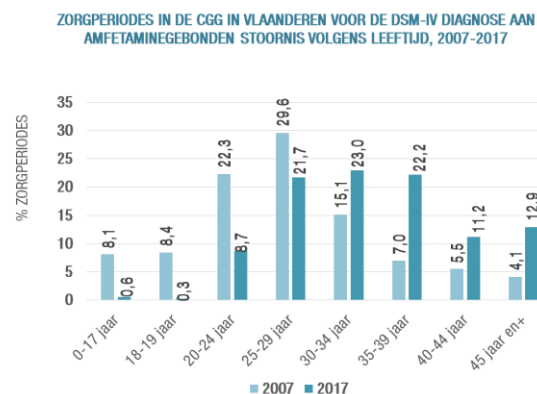
In een steekproef van 104 huisartspraktijken in België werden in de periode mei tot oktober 2013 negen (2%) patiënten behandeld voor problemen met xtc-gebruik en 18 (4%) patiënten voor problemen met het gebruik van psychostimulantia.¹⁹

In de Centra voor Algemeen Welzijnswerk had in 2020 3% (n=3.083) van het totaal aantal cliënten op het onthaal een verslavingsproblematiek.²⁰ Verslaving aan illegale drugs kwam in 2017 op de eerste plaats (40%), dat was een hoger aandeel dan alcoholverslaving (28%).ⁱ Een verslavingsproblematiek voor gecombineerd gebruik kwam voor bij 9% van de cliënten. Maar in tegenstelling tot voorgaande jaren werd in de CAW-registratie sinds 2014 geen verdere opdeling naar soort illegale drug gemaakt. Uit de cijfers van 2013 bleek nog dat slechts 0,7% van de cliënten een amfetamineverslaving had en één cliënt problemen had met xtc-

verslaving. Door de verschillen in registratie zijn vergelijkingen met voorgaande jaren niet mogelijk.²¹

Van de 57.804 zorgperiodes^k die in 2017 in alle Centra Geestelijke Gezondheidszorg van Vlaanderen en Brussel werden geregistreerd, had 3% betrekking op een persoon waarbij de diagnose 'stoornis gebonden aan illegale middelen' is gesteld (1.848 zorgperiodes). 19% van deze zorgperiodes (n=356) had te maken met een stoornis gebonden aan amfetamines. In de periode 2006-2017 bleef het aandeel zorgperiodes voor aan amfetaminegebonden stoornissen, bekeken op het totaal aantal zorgperiodes voor stoornissen gebonden aan illegale middelen min of meer stabiel. Zeven op tien van de cliënten die voor problemen met het gebruik van amfetamines beroep doen op hulp bij het CGG zijn mannen. De meeste zorgperiodes waren voor personen in de leeftijdsgroep 30-39 jaar (45%). In vergelijking met 2007 werden in 2017 verhoudingsgewijs minder zorgperiodes geregistreerd voor personen jonger dan 30 jaar maar wel meer bij personen van 30 jaar of ouder.

Stoornissen gebonden aan xtc werden in dit registratiesysteem niet apart vermeld.²²

Bij 1.783 opnames in algemene ziekenhuizen in België in 2019 was de hoofddiagnose 'een stoornis gebonden aan een illegaal middel' (misbruik of afhankelijkheid, of onbepaald). Dat stemde overeen met drie op 10.000 ziekenhuisopnames^m. Het grootste deel van deze opnames gebeurde via een spoedopname (n=1.492)ⁿ. Bij 199 (11%) opnames was de stoornis gerelateerd aan andere stimulantia dan cocaïne. Bij 82 opnames ging het om misbruik van die middelen, bij 96 opnames om afhankelijkheid. Ook voor andere stimulantia dan cocaïne verliep het overgrote deel van de opnames via de spoeddienst (n=192). Bij algemene ziekenhuisopnames kwamen aan een middel gebonden stoornissen meer voor als nevendiagnose (n=29.498). In 2019 kregen 1.924 opnames de nevendiagnose stoornis gerelateerd aan andere stimulantia dan cocaïne. Bij 657 opnames werd de nevendiagnose misbruik opgetekend, bij 975 opnames ging het om afhankelijkheid van andere stimulantia dan cocaïne.²³

ⁱ Naast illegale middelen kunnen ook alcohol, tabak, medicatie of andere middelen ter sprake komen in een contact met De Druglijn.

^j Naast 'drugs' werden volgende categorieën geregistreerd: alcohol, medicatie, nicotine, gokken, computer, gecombineerd gebruik, middelengebruik zonder verslavingsproblematiek of niet gespecificeerd.

^k Een zorgperiode is een dossier gekoppeld aan de behandeling van een probleem bij een persoon. De zorgperiode start bij de aanmelding en eindigt bij de administratieve afsluiting.

^l Het kan gaan om cannabis, opiaten, cocaïne, andere stimulantia, hallucinogenen, inhaleermiddelen of andere psychoactieve middelen.

^m In 2019 zijn in totaal 5.397.576 opnames geregistreerd in de Minimale Klinische Gegevens (MKG).

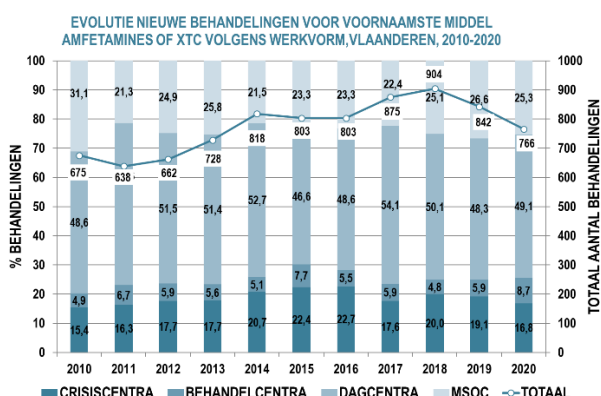
ⁿ Dit betekent dat de eerste verpleegeenheid, een verpleegeenheid voor spoedgevallen was. Nadien werd de patiënt gehospitaliseerd en werd hij vervolgens opgenomen in een of meerdere andere verpleegeenheden. De patiënten die niet werden gehospitaliseerd zijn niet opgenomen in deze cijfers (dit betreft patiënten die enkel een ambulante contact op de spoedevallendienst hebben). Voor deze ambulante contacten worden geen diagnoses geregistreerd.

In 2019 werden in België 131.786 psychiatrische opnames geregistreerd. Bij 9.558 opnames was er sprake van een druggerelateerde stoornis als hoofddiagnose (7%). Bij 5.479 psychiatrische opnames werd een druggerelateerde stoornis als nevendiaagnose geregistreerd (4%).

Voor 169 opnames was de hoofddiagnose amfetaminemisbruik. In de periode 2009-2019 steeg het aantal opnames voor amfetaminemisbruik van 130 naar 169 (+30%). 285 psychiatrische opnames kregen als hoofddiagnose amfetamineafhankelijkheid. Het aantal opnames voor amfetamineafhankelijkheid steeg tussen 2009 en 2019 van 234 naar 285 (+22%). Stoornissen gebonden aan xtc werden in dit registratiesysteem niet apart vermeld.²⁴

In 2019 vonden in de Vlaamse psychiatrische voorzieningen 621 gedwongen opnames plaats omwille van druggerelateerde stoornissen. 60 gedwongen opnames hadden als hoofddiagnose amfetaminemisbruik of -afhankelijkheid. Gedwongen opnames gerelateerd aan xtc werden in dit registratiesysteem niet apart vermeld.²⁵

In de gespecialiseerde centra voor mensen met een verslavingsproblematiek erkend door het RIZIV^o was in 2020 16% van de cliënten (n=766) in behandeling voor amfetamines als voornaamste middel. Het aantal nieuwe behandelingen voor amfetamines steeg tussen 2010 en 2020 van 624 (=14% van het totaal aantal nieuwe behandelingen) naar 766 (=16%). De meeste behandelingen voor amfetamines vonden plaats in dagcentra (50% in 2017). Behandelingen voor xtc werden in dit registratiesysteem niet apart vermeld.²⁶

In de Treatment Demand Indicator (TDI)^p voor Vlaanderen werden in 2020 in 8% van de geregistreerde nieuwe behandelingsepisodes andere stimulantia dan cocaïne als voornaamste product geregistreerd (n=1.313). Het ging om 751 patiënten, waarvan 74% mannen. De grootste groep was tussen 30 en 39 jaar (45%). De behandelingen gebeurden iets meer ambulante (53%). Bijna driekwart op tien cliënten waren reeds eerder behandeld (73%). 27% had een laag opleidingsniveau en 25% had een laag inkomen. 44% woonde alleen, 20% leefde samen met kinderen. 12% kende huisvestingsproblemen.

^o Dit zijn Medisch Sociale Opvangcentra (MSOC), dagcentra voor ambulante begeleiding, residentiële crisiscentra voor kortdurende opvang, residentiële behandelingscentra en therapeutische gemeenschappen.

^p In België wordt de hulpvraag omwille van middelengebruik geregistreerd via de Treatment Demand Indicator (TDI). Dit is een protocol met bijbehorend registratiesysteem voor behandelingscentra die behandelingen aanbieden aan personen met een middelengebonden problematiek (illegale drugs, alcohol of slaap- en kalmeermiddelen).

^q Over het aantal afgenomen speekseltests en de resultaten daarvan zijn op dit ogenblik nog

Gemiddeld werden amfetamines op vier dagen per week gebruikt. 59% gebruikte amfetamines samen met andere substanties, in de eerste plaats met cannabis (31%). 12% injecteerde amfetamines.²⁷

Uit de gegevens van het project [Spuitenruil Vlaanderen](#) voor 2020 bleek dat 62% van de bezoekers van de spuitenruilpunten amfetamines gebruikte, wat een stuk meer was dan in 2019 (52%) en dan in 2010 (40%). Amfetamines zijn na heroïne de vaakst geïnjecteerde drug. In 2020 heeft 48% van de bezoekers van de spuitenruilpunten zich amfetamines via injectie toegediend. Dat is meer dan in 2019 (44%). In 2010 lag de prevalentie van injecterend gebruik van amfetamines in deze populatie op 41%.

19% van de bezoekers van de spuitenruilpunten gebruikte xtc. Tegenover 2019 (22%) was dat een lichte afname.²⁸

Verkeer

Sinds 1 oktober 2010 kunnen bij verkeerscontroles speekseltests worden afgenomen. Dat gebeurt wanneer de politie op basis van een checklist met uiterlijke tekenen van druggebruik, een vermoeden van rijden onder invloed van drugs heeft. De speekseltest spoort onder andere MDMA en amfetamines op. Bij een positieve speekseltest wordt een speeksel- of bloedstaal nader onderzocht in een labo. Is ook dat staal positief, dan is men strafbaar.^q

De federale en de lokale politie stelden in 2020 in België 10.914 processen-verbaal op in verband met rijden onder invloed van drugs. Dit was een aanzienlijke stijging tegenover 2019 (+12%), bijna een verdubbeling tegenover vijf jaar eerder en bijna een verviervoudiging tegenover tien jaar geleden. Het is echter niet duidelijk of het aantal controles ook gestegen is over de jaren en in welke mate dit deze stijging in PV's (deels) verklaart. 94% van de overtreders waren mannen. 39% was tussen 25 en 34 jaar en 34% tussen 18 en 24 jaar oud. Meestal ging het om autobestuurders (74%) maar in 11% van de gevallen werd een proces-verbaal opgesteld voor een bestuurder van een vrachtwagen. Over welk middel het gaat, werd niet gepreciseerd.²⁹

In 2019 werden bij bestuurders die een positieve speekseltest aflegden, 6.834 confirmatietesten afgenomen om na te gaan of er sprake is van druggebruik. De meeste confirmatietesten bestonden uit een speekselanalyse (4.855). 88% van de confirmatietesten gaf een positief resultaat. Van de 5.988 positieve testen werd er in 652 stalen enkel amfetamines gedetecteerd (11%). In 624 andere gevallen werden amfetamines in combinatie met een ander middel vastgesteld (10%).³⁰

geen cijfers beschikbaar.

^r Onder de categorie drugs vallen de inbreuken begaan tegen de wetsartikelen art. 37bis.§1.1^o en art. 37bis.§1.5^o van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op 16 maart 1968. Onder drugs vallen volgende stoffen: THC, amfetamine, methyleendioxymethylamfetamine (MDMA), Morfine of 6-acetylmorfine en cocaïne of benzoylcgonine.

Politie en justitie

In België zijn hoofdzakelijk cijfers beschikbaar over de overtredingen van de drugwetgeving. Bij dit soort cijfers past het nodige voorbehoud. Dalingen of stijgingen in de cijfers wijzen niet altijd op een daling of stijging in de criminaliteit. De cijfers worden immers beïnvloed door veranderingen in nomenclatuur, veranderingen in federaal en lokaal veiligheidsbeleid, nieuwe procedures, de meldingsbereidheid van de bevolking, de registratiebereidheid van politiediensten, het beleid van andere instanties (bv. verzekeringsmaatschappijen) enzovoort.

Misdrijven in verband met xtc en amfetamines

In 2020 registreerde de federale politie in het Vlaams gewest 455 feiten in verband met bezit van xtc, wat meer dan een halvering is in vergelijking met 2019 (993). 428 feiten in verband met handel in xtc, wat bijna even hoog is dan het jaar ervoor (464). Er werden 46 feiten in verband met in- en uitvoer vastgesteld. Daarnaast werden nog 9 feiten geregistreerd in verband met fabricatie van xtc en 6 in verband met gebruik.

In verband met bezit van amfetamines registreerde de federale politie in het Vlaams gewest 1.210 feiten, in verband met handel in amfetamines 651 feiten en in verband met in- en uitvoer 54 feiten. Daarnaast werden nog 26 feiten geregistreerd in verband met fabricatie van amfetamines en 12 in verband met gebruik.³¹

Beschikbaarheid en samenstelling van xtc en amfetamines

Hoe gemakkelijk zijn xtc en amfetamines te verkrijgen?

10% van de 15-16-jarige leerlingen zei in 2015 zeer gemakkelijk of redelijk gemakkelijk aan amfetamines te geraken. 13% dacht gemakkelijk of nogal gemakkelijk aan xtc te kunnen bekomen. Jongens en meisjes schatten het verkrijgen van xtc of amfetamines ongeveer even gemakkelijk in. Waar de jongeren dan aan xtc of amfetamines kunnen geraken, werd in dit onderzoek niet verder bevraagd.³²

In het schooljaar 2018-2019 zei 22% van de 17-18-jarigen (waarbij het gebruik van illegale middelen het hoogst is) gemakkelijk aan illegale drugs te kunnen geraken. In dit onderzoek werd, met uitzondering van cannabis, geen onderscheid gemaakt tussen andere types illegale drugs.³³

In 2014 gaf 24% van de 15-24-jarige Belgen aan dat ze binnen de 24 uur redelijk of zeer gemakkelijk aan xtc konden komen indien ze dit wilden.³⁴

Inbeslagnames

In 2018 nam de dienst douane en accijnzen 42 kg amfetamines en 93 kg xtc in beslag.³⁵

Prijs en samenstelling

Xtc werd de laatste tien jaar iets duurder. In 2010 kostte een xtc-tablet gemiddeld 3,6 euro, terwijl de gemiddelde prijs in 2020 op 4,9 euro lag. De gemiddelde prijs voor een gram amfetamine in poedervorm bleef tussen 2010 (7,0 euro) en 2020 (6,6 euro) nagenoeg gelijk.

Nadat de dosis MDMA per tablet steeg van 56 mg in 2002 naar 86 mg in 2012 kwam daar op één jaartijd gemiddeld 40 mg per tablet bij (129 mg in 2013). Sindsdien bleef de MDMA-dosis redelijk gelijk, met in 2019 gemiddeld 134 mg. Voor 2020 zijn er geen vergelijkbare cijfers omdat niet langer de gemiddelde dosis in gram werd gemeten maar voor het eerst het aandeel actieve stof MDMA per pil. Die bedroeg in 2020 gemiddeld 43%.

De gemiddelde sterkte van amfetamines die in België in beslag werden genomen, is aan sterke schommelingen onderhevig maar vertoonde op tien jaar bekeken wel een stijging. In 2020 werd een gemiddelde sterkte van 51% gemeten terwijl die in 2010 nog 32% bedroeg.³⁶

COVID-19

Het jaar 2020 werd getekend door de uitbraak van de COVID-19-pandemie. Maandenlang hield de verspreiding van het virus de wereld in de greep. Sciensano onderzocht of de maatregelen die werden genomen om het virus in te dammen een impact hadden op het gebruik van illegale drugs, door te kijken of er verschillen waren tussen de periode voor en de periode na de genomen preventieve coronamaatregelen. In april 2020 werden twee bevragingen gehouden, die later in 2020 nog enkele keren werden herhaald. Van de eerste, de COVID-19-gezondheidsenquête waaraan mensen van 18 jaar en ouder konden deelnemen, zijn er vijf waves geweest in 2020. Van de tweede enquête, het COVID-19-online-drugsonderzoek specifiek bij mensen die drugs gebruiken, zijn er drie waves doorgegaan in 2020. Een belangrijke kanttekening die moet gemaakt worden is dat de steekproeven niet volledig representatief zijn, omdat de kenmerken van de onderzoekspopulatie sterk afwaken van die van de algemene bevolking in België of Vlaanderen.

In de COVID-19-gezondheidsenquête van december 2020 bleek 6% illegale drugs te hebben gebruikt in de voorgaande 12 maanden. Dat aandeel was iets hoger dan bij de eerste en tweede COVID-19-gezondheidsenquête van april 2020 (4%), maar kwam overeen met dat uit de grote Sciensano Gezondheidsenquête van 2018 (5%). Aangezien de referentieperiode de voorgaande 12 maanden was, was een mogelijke impact van COVID-19 hoe dan ook niet aantoonbaar. Daarom werd aan respondenten die illegale drugs gebruikten gevraagd of ze die middelen in de eerste lockdownperiode meer, minder of evenveel gebruikten.

Begin april gaf 24% aan meer illegale drugs te hebben gebruikt dan voorheen, terwijl 32% aangaf dat minder te hebben gedaan. 44% stelde dat het gebruikspatroon niet veranderd was.³⁷

Naarmate de coronacrisis evolueerde in 2020 steeg het aandeel mensen met een toegenomen gebruik ten opzichte van voor de crisis naar 35% in december. Daarmee kwam het aandeel mensen met een toegenomen gebruik op hetzelfde niveau als het aandeel mensen met een afgenomen gebruik (34%). Deze stijging is dus vooral ten koste gegaan van de groep mensen met een ongewijzigd gebruikspatroon ten opzichte van voor de crisis, dat daalde naar 32%. Meer vrouwen (45%) dan mannen (30%) gaven aan dat hun gebruik van illegale drugs

toenam in vergelijking met de periode voor de coronacrisis. Een toename in gebruik was het grootst in de leeftijdsgroep 45-54 jaar.³⁸

In het COVID-19-online-drugsonderzoek uitgevoerd^s bij ongeveer 3.500 Belgen die illegale drugs gebruiken, gaf 45% aan xtc te hebben gebruikt in de voorbije 12 maanden. Voor amfetamines was dat 18%. De resultaten van dit onderzoek zeggen dus enkel iets over personen die drugs gebruiken en niet over de algemene bevolking. 81% van de gebruikers van xtc/MDMA en 96% van de amfetaminegebruikers gaven aan na 13 maart deze middelen nog te hebben gebruikt. Van de laatstejaarsgebruikers van beide producten had een meerderheid in die periode ook cannabis (ongeveer negen op de tien), cocaïne (zeven à acht op de tien) en ketamine (vijf à zes op de tien) gebruikt. Opvallend is dat acht op de tien gebruikers van amfetamines ook xtc gebruikten, terwijl maar drie op de tien van de xtc-gebruikers ook amfetamines had gebruikt. Zowel voor xtc (80%) als voor amfetamines (95%) gaf een grote meerderheid aan dat middel nog te hebben gebruikt na het op 13 maart 2020 ingaan van de strikte maatregelen om de coronaverspreiding in te perken. Vergeleken met de periode voor 13 maart was tijdens de periode midden maart tot midden april de gebruikte hoeveelheid 50% lager voor amfetamines (van 0,8 tot 0,4 gram) en tot zelfs 60-70% lager voor xtc/MDMA (van 0,5 gram of 1,3 pillen tot 0,2 gram of 0,4 pillen). In de periode midden september tot begin november nam de gebruikte hoeveelheid xtc/MDMA en amfetamines toe ten opzichte van de periode voor 13 maart. Voor xtc lag het gemiddeld gebruik ongeveer 20% hoger (van 0,5 gram tot 0,6 gram) en voor amfetamines was het gebruik 25% hoger (van 0,8 gram tot 1 gram).^{39,40}

Een ander onderzoeksrapport van Sciensano gaf aan dat onder gebruikers van illegale drugs het gebruik van amfetamines in de maand voor de bevraging iets hoger lag in het najaar van 2020 (9%) dan in het begin van de pandemie (7 à 8%). Voor xtc steeg het tussen april-mei 2020 en oktober-november van 13% naar 16%. De frequentie van gebruik van xtc nam in diezelfde tijdsspanne wel af, van gemiddeld 0,3 dagen per week in de periode kort na de eerste lockdown naar gemiddeld 0,2 dagen per week in de herfst van datzelfde jaar. De gebruiksfrequentie van amfetamines kende een omgekeerde evolutie, met een stijging van gemiddeld 2,0 gebruiksdagen per week bij de eerste meting naar gemiddeld 2,7 gebruiksdagen bij de laatste meting. In diezelfde periode kende onder regelmatige gebruikers de gebruikte hoeveelheid xtc-pillen op een typische gebruiksday een stijging van gemiddeld 1,1 pil aan het begin van de eerste lockdown naar gemiddeld 1,8 pil 6 maanden later. Bij regelmatige gebruikers van amfetamines lag de gemiddelde gebruikte hoeveelheid op een typische dag van gebruik na 6 maanden even hoog dan bij het begin van de lockdown (1,2 gram).⁴¹

Conclusie

Op bevolkingsniveau en bij leerlingen in het secundair onderwijs kwam gebruik van xtc of amfetamines slechts bij een klein percentage voor. Het gebruik van deze middelen lag iets hoger bij studenten uit het hoger onderwijs maar viel vooral op bij uitgaanders. In de loop van het vorige decennium steeg de gebruiksprevalentie van deze middelen in het uitgaansleven, maar het regelmatige gebruik daalde.

Conform de lage prevalenties in de bevolking kwamen xtc en amfetamines ook relatief weinig aan bod in de contactnames met De Druglijn. Ook het aandeel online zelftests van De Druglijn daalde voor deze producten, al was het wel opvallend dat voor beide stimulantia een meerderheid een testscore krijgt die wijst op een toenemende of hoog risico op problemen omwille van dat gebruik. Dit gold nog sterker voor amfetamines dan voor xtc.

In het vorige decennium steeg zowel het aantal nieuwe behandelingen voor amfetamines in de gespecialiseerde centra voor mensen met een verslavingsproblematiek als het aantal opnames voor misbruik en afhankelijkheid van amfetamines in psychiatrische ziekenhuizen duidelijk. Qua profiel komen vooral mannen en gebruikers tussen 30 en 39 jaar oud in de hulpverlening terecht.

Bij misdrijven in verband met xtc en amfetamines ging het vooral over bezit en handel en slechts beperkt over gebruik.

Xtc werd de laatste tien jaar duurder en ook de dosis actieve stof steeg in die periode duidelijk. Bij amfetamines bleef de gemiddelde prijs redelijk stabiel, ondanks een eveneens duidelijke stijging van de dosis actieve stof.

Uit onderzoeken die Sciensano tijdens de COVID-19-pandemie verrichtte, bleek dat het gebruik van xtc en amfetamines de eerste weken na de eerste lockdown een terugval kende, maar dat quasi alle parameters (aandeel gebruikers, frequentie van gebruik en gemiddeld gebruikte hoeveelheid) weer steeg in de tweede helft van 2020.

^s Deze resultaten komen uit de derde wave van de enquête die werd uitgevoerd van 21 oktober tot 6 november 2020.

- ¹ Drieskens, S., Charafeddine, R., Demarest, S., Gisle, L., Tafforeau, J. & Van der Heyden, J. (2019). *Health Interview Survey, Belgium, 1997 - 2001 - 2004 - 2008 - 2013 - 2018: Health Interview Survey Interactive Analysis*. Brussels: WIV-ISP.
- ² Europees Waarnemingscentrum voor Drugs en Drugsverslaving (2021). *Europees Drugsrapport 2021. Trends en ontwikkelingen*. Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie.
- ³ Rosiers, J., Coghe, E., Peeters, H., Peleman, K., & Van Damme, J. (2020). *VAD-leerlingenbevraging in het kader van een Drugbeleid Op School. Syntheserapport schooljaar 2018-2019*. Brussel: VAD.
- ⁴ Rosiers, J., Coghe, E., Peleman, K., & Van Damme, J. (2020). *VAD-leerlingenbevraging in het kader van een Drugbeleid Op School. Syntheserapport schooljaar 2018-2019*. Brussel: VAD.
- ⁵ Van Damme, J., Thienpondt, A., Rosiers, J., De Bruyn, S., Soye, V., Sisk, M., Van Hal, G., & Deforche, B. (2018). *In hogere sferen? Volume 4. Een onderzoek naar het middelengebruik bij Vlaamse studenten*. Brussel: VAD.
- ⁶ Rosiers, J., Helderweert, E., Möbius, D., & Schrooten, J. (2019). *Uitgaansonderzoek 2018*. Brussel: VAD.
- ⁷ Rosiers, J. (2016). *Uitgaansonderzoek 2015*. Brussel: VAD.
- ⁸ Winstock, A., Barratt, M., Ferris, J., & Maier, L. (2019). *Global Drug Survey 2019. Country Report for Belgium*. London: GDS.
- ⁹ Winstock, A.R., Maier, L.I., Zhuparris, A., Davies, E., Puljevic, C., Kuypers, K.P.C., Ferris, J.A., & Barratt, M.J. (2021). *Global Drug Survey (GDS) 2021 key findings report*. London: GDS.
- ¹⁰ Favril, L., & Vander Laenen, F. (2017). Psychofarmaca en drugsgebruik in Vlaamse gevangenis. *Verslaving, 13(2)*, 85-97.
- ¹¹ Rosiers, J., Helderweert, E., Möbius, D., & Schrooten, J. (2019). *Uitgaansonderzoek 2018*. Brussel: VAD.
- ¹² Rosiers, J. (2013). *Uitgaansonderzoek 2012*. Brussel: VAD.
- ¹³ Rosiers, J., Van Damme, J., Hublet, A., Van Hal, G., Sisk, M., Si Mhand, Y. & Maes, L. (2014). *In hogere sferen? Volume 3. Een onderzoek naar het middelengebruik bij Vlaamse studenten*. Brussel: VAD.
- ¹⁴ Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid (2019). *Statistiek van de doodsoorzaken 2001-2018*. Brussel: Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid.
- ¹⁵ De Druglijn (2021). *Online aanbod de Druglijn. Aantal afgelegde zelftests en kennistests per middel*. Brussel: De Druglijn. Data op verzoek.
- ¹⁶ CAD Limburg (2021). *Statistieken alcoholhulp, cannabishulp en drughulp 2020*. Hasselt: CAD Limburg. Data verkregen op verzoek.
- ¹⁷ De Druglijn (2021). *Online aanbod de Druglijn. Aantal afgelegde zelftests en kennistests per middel*. Brussel: De Druglijn. Data op verzoek.
- ¹⁸ De Druglijn (2021). *Evolutie van de contacten bij de Druglijn volgens middel 2001-2020*. Brussel: De Druglijn. Data op verzoek.
- ¹⁹ Boffin, N., Antoine, J., Van Casteren, V., Vanmeerbeek, M., Lemaître, A., Ketterer, F., & Peremans, L. (2015). Patients with problematic use of substances in Belgian family practice. Results of a pilot study by the Belgian Network of Sentinel General Practices. In M. Vanmeerbeek, P. Mairiaux, A. Lemaître, M. Ansseau, F. Ketterer, D. Pirenne, I. Demaret, V. Van Casteren, N. Boffin, J. Antoine, R. Remmen, L. Peremans, G. Dom, K. Van Royen, L. Symons, L. Godderis, M-C Lambrechts, "Up To Date" Use of psychoactive substances in adults: Prevention and Treatment by general practitioners and Occupational physicians; DATa retriEval. Final report. Book 1. (pp78-90). Brussel: Belspo.
- ²⁰ SOM (2021). *Data e-dossier CAW*. Borgerhout: SOM. Data bekomen op verzoek.
- ²¹ SOM (2018). *Data e-dossier CAW*. Borgerhout: SOM. Data bekomen op verzoek.
- ²² Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid (2018). *EPD registratiegegevens CGG*. Brussel: Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid. Data op verzoek.
- ²³ FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (2021). *Gegevens uit de databank MZG, de dato 24 12 2021*. Brussel: FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Dienst Data en Beleidsinformatie. Data op verzoek.
- ²⁴ FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (2021). *MPG data middelengebruik*. Brussel: FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. Data op verzoek.
- ²⁵ FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (2020). *Aantal gedwongen psychiatrische opnames voor middelengebruik in Vlaamse ziekenhuizen. MPG data*. Brussel: FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. Data op verzoek.
- ²⁶ VVBV (2021). *Statistische gegevens 2020*. Gent: VVBV. Data op verzoek.
- ²⁷ Antoine, J. (2021). *Belgian Treatment Demand Indicator Register. Data Vlaanderen*. Brussel: Sciensano. Data op verzoek.
- ²⁸ Windelinckx, T. (2021). *Rapport evaluatie onderzoek spuitenruil Vlaanderen 2020*. Antwerpen: Free Clinic.
- ²⁹ Federale Politie (2021). *Aantal verkeersinbreuken alcohol en drugs 2011-2020*. Brussel: Federale Politie, dienst verkeer. Data op verzoek.
- ³⁰ Sciensano; Belgian national focal point (2021). *National reporting package EMCDDA. Not published contribution*. Brussels: Sciensano.
- ³¹ Federale politie (2021). *Feiten in verband met illegale drugs volgens middel*. Brussel: Federale politie. Data op verzoek.
- ³² ESPAD Group (2016). *ESPAD Report 2015: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- ³³ Rosiers, J., Coghe, E., Peleman, K., & Van Damme, J. (2020). *VAD-leerlingenbevraging in het kader van een Drugbeleid Op School. Syntheserapport schooljaar 2018-2019*. Brussel: VAD.
- ³⁴ Europese commissie (2014). *Young People and Drugs. Flash Eurobarometer 401*. Brussel: Europese commissie.
- ³⁵ Federale overheidsdienst financiën (2021). *Jaarverslag 2020. Ambitie performant*. Brussel: Federale overheidsdienst financiën. Geraadpleegd van <https://view.genial.ly/60a264cf7f621f0d08d0051a>
- ³⁶ Sciensano, Belgian national focal point (2021). *National reporting package EMCDDA. Not published contribution*. Brussels: Sciensano.
- ³⁷ Braeckman, E., Charafeddine, R., Demarest, S., Drieskens, S., Gisle, L., Hermans, L. (2020). *Tweede COVID-19 gezondheidsenquête: eerste resultaten*. Brussel: België. Gedownload van https://www.sciensano.be/sites/default/files/report2_covid-19his_nl_2.pdf
- ³⁸ Berete, F., Braekman, E., Charafeddine, R., Demarest, S., Drieskens, S., Gisle, L. & Hermans, L. (2020). *Vijfde COVID-19-gezondheidsenquête. Eerste resultaten*. Brussel: Sciensano. Gedownload van https://www.sciensano.be/sites/default/files/report5_covid-19his_nl_1.pdf
- ³⁹ Antoine, J., Gremeaux, L., Plettinckx, E., & Van Baelen, L. (2020). *Websurvey over het gebruik en aanbod van illegale middelen tijdens de coronacrisis: eerste resultaten*. Brussel: Sciensano. Gedownload van https://drugs.wiv-isp.be/docs/Documents/SurveyDrugsCovid_NL.pdf
- ⁴⁰ Sciensano (2020). *Het gebruik en het aanbod van drugs tijdens de COVID-19-pandemie en de percepties gelinkt aan de COVID-19 omstandigheden. COVID-19-online drugsonderzoek*. Brussel: Sciensano. Gedownload van https://www.sciensano.be/sites/default/files/covid-9_online_drugsonderzoek_2020.pdf
- ⁴¹ Antoine, J., Bruggeman, H., Gremeaux, L., Plettinckx, E., & Van Baelen, L. (2020). *Thematisch rapport: het gebruik en het aanbod van drugs tijdens de COVID-19 pandemie in België*. Brussel: Sciensano. Gedownload van https://drugs.wiv-isp.be/docs/Documents/COVID-19_ThematicReports_WebSurveyDrugs_NL.pdf

Colofon

Redactie: Else De Donder, Johan Rosiers, stafmedewerkers VAD.

Layout concept: www.watf.be

V.U.: dr. H. Peuskens, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

© december 2021

VAD, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

T 02 423 03 33 | vad@vad.be | www.vad.be

Deze factsheet is gratis te downloaden op

<http://www.vad.be/materialen/detail/factsheet-xtc-en-amfetamines>

De informatie uit deze factsheet mag worden overgenomen mits vermelding van de referentie: VAD (2021). *Factsheet xtc en amfetamines*. Brussel: VAD.

